

ISBN 978 90 00 35915 8

ISBN 978 90 00 36101 4 (e-book)

NUR 283

Van Holkema & Warendorf

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv.

Postbus 97, 3990 DB Houten

www.arendvandam.nl

www.alexewolf.nl

www.de-leukste-kinderboeken.nl

Tekst: Arend van Dam

Illustraties: Alex de Wolf

Landkaarten binnenwerk: Jeanette Steenmeijer en Alex de Wolf

Vormgeving omslag en binnenwerk: Zeno

Foto's pagina 10, 14, 18, 30, 32, 33, 42, 45, 72, 74, 78, 81, 88, 93, 106, 109,

114, 116, 123, 139, 142, 151, 153, 173, 191, 221, 243, 250, 252, 278, 281, 290

© Rijksstudio Amsterdam

Foto's pagina 86, 145, 147, 170, 222, 289 © Stadsarchief Amsterdam

Foto's pagina 179, 193, 238, 269 © Arend van Dam

De uitgever heeft getracht de beeldrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden wordt verzocht om contact op te nemen met Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv.

Woord vooraf

In de loop van de jaren heb ik allerlei landen bezocht waar het slavernijverleden nog altijd springlevend bleek te zijn: Amerika, Suriname, de Antillen, Ghana...

Waarom werden mensen tot slaaf gemaakt? Wat was de rol die Nederland speelde in de slavenhandel? In landen als Spanje en Portugal was de handel in mensen gewoon zichtbaar. De Spanjaarden en de Portugezen hielden zwarte huis-slaven. In Nederland was slavernij verboden. Maar buiten de grenzen van het land golden andere regels – en er was veel geld te verdienen aan het kopen en verkopen van mensen.

Als iemand wist welke gevolgen de slavernij had voor het leven in zijn land, dan was het wel Syntax Bosselman. In 1883 woonde hij samen met zevenentwintig Surinaamse landgenoten in een circustent in Amsterdam. De Nederlanders vergaapten zich aan de ‘inboorlingen’.

En de Surinamers? Hoe vonden die het om zo ver van huis aan het Nederlandse volk getoond te worden? Op die vraag probeer ik in dit boek antwoord te geven. Het is wel een boek met een gebruiksaanwijzing geworden.

Je kunt dit boek op verschillende manieren lezen: gewoon van het begin tot het eind, of:

1. Lees alleen de hoofdstukken die beginnen met '1883' als je de belevenissen van Syntax en de anderen in Amsterdam wilt volgen.
2. Lees alleen de geschiedenisverhalen. In grote sprongen reis je door de tijd, van het jaar 1590 tot en met de afschaffing van de slavernij in 1863.
3. Wil je weten hoe het boek is ontstaan? Lees dan alle commentaren, brieven, reisverslagen, interviews en e-mails die tussen de verhalen door staan. Zo kom je alles te weten over de bronnen waarop ik de verhalen heb gebaseerd en hoe mijn eigen reis door de tijd is verlopen.

Arend van Dam

Inhoud

1883. Op reis 11

Hulp van meneer Tillema 16

Feest op schoenen, 1863 22

1883. Onderweg 31

Een vraag aan professor Gloria Wekker 36

1883. Aankomst in Amsterdam 41

Een stapel boeken 48

De Houtman en De Houtman in Spanje, 1590 50

De Compagnie van Verre, 1595 58

De oprichting van de WIC, 1621 66

1883. De opening 73

Uit het archief 76

1883 Het gamelanorkest	79
<i>Op zoek naar Coen</i>	84
1883. Een standbeeld voor een held	87
<i>Door de Coentunnel</i>	92
Een smet op mijn blazoën, 1607	94
1883. Jacqueline leest de kranten	106
<i>Een bezoekje aan het Mauritshuis</i>	113
1883. Nederland-Brazilië	117
Mijn zeven tropenjaren, 1637-1644	128
<i>Nieuws uit Suriname</i>	138
1883. De Franse fotograaf	143
<i>Op weg naar Kaapstad</i>	148
Kaap de Goede Hoop, 1652	154
Een stad vol beelden	162
1883. De nobele wilde	171
<i>Over indianen in Suriname</i>	178
De Vrede van Breda, 1667	92
<i>Een gesprek met Michiel de Ruyter</i>	189
Jan Dekker, een blanke slaaf in Marokko, 1743	194
<i>Over witte slaven en zwarte slaven</i>	206
Tula en de opstand, 1795	210

1883. Een zwarte bediende in het Rijksmuseum	221
Kwasi en Kwame, twee Ghanese prinsen, 1837	226
<i>Reisverslag uit Ghana</i>	237
1883. De opstand van de Marrons	241
<i>Elisabeth Moendi</i>	248
1883. Elisabeth vertelt haar verhaal	250
Onder contract, 1872	254
1883. Boeren met baarden	265
<i>Na de afschaffing van de slavernij</i>	273
1883. De laatste twee weken	277
<i>De kleindochter van Richard en Amalia</i>	286
1883. De terugreis	291
<i>Nawoord</i>	297

Waterkant in Paramaribo, geschilderd door Jacob Eduard van Heemskerck van Beest. Hier ging Syntax Bosselman aan boord

1883. Op reis

De dag waarop Syntax Bosselman aan boord van het stoomschip met de naam *Afrique* gaat, voelt hij zich voor het eerst in zijn leven een vrij man. Hij kan doen en laten wat hij wil. Deze kans om een reis te maken naar het verre Amsterdam heeft hij dan ook met beide handen aangegrepen.

William Mackintosh, de organisator van de reis, houdt hem meteen op de loopplank staande. ‘Zodra je je eigen spullen aan boord hebt gebracht, heb ik je hulp even nodig.’

Syntax heeft niet veel spullen bij zich. Mevrouw Schuurman heeft hem aan een koffer geholpen. Daarin heeft hij alle kleren gepakt die hij bezit. Mevrouw stopte hem nog wat extra kleding toe. ‘Die draagt mijn man toch niet meer,’ zei ze. Terwijl ze de hemden en broeken voor hem opvouwde, heeft hij nog eens naar haar gekeken. Misschien wel voor het laatst. Ze is een goede mevrouw voor hem geweest. Ze zijn samen opgegroeid. Zij, de dochter van een plantage-eigenaar. Hij, een slaven-

1590

kind. Na de afschaffing van de slavernij heeft hij nog tien jaar op Nieuw Weergevonden gewerkt. Hij was vijftig toen mevrouw hem meenam naar de stad. Ze was het leven op de koffieplantage beu. Hij werd haar persoonlijke bediende. Hij droeg haar boodschappen. Veegde het erf. Allemaal vrijwillig. Tegen een kleine vergoeding.

1595

1602

1607

Nu zijn ze allebei zestig.

1621

‘Waarom ga je niet mee naar Amsterdam?’ vroeg ze hem op een dag.

1637

1644

1652

1667

1743

Hij begreep meteen wat ze bedoelde. Het nieuws gonsde al een tijdje door de stad. ‘Er is een man, ene William Mackintosh, misschien ken je hem wel... Hij heeft een indiaanse moeder en een Schotse vader. Zijn familie is eigenaar van plantage Inverness. Hij ronselt mensen voor een reis naar Holland, ze houden daar een tentoonstelling, voor landen over de hele wereld. En daar zoeken ze mensen voor, van allerlei rassen, het schijnt dat ze allemaal feestelijk ontvangen zullen worden door de koning zelf, als een soort eregasten. En, nou ja, als dat geen eer is...’

1795

1837

1863

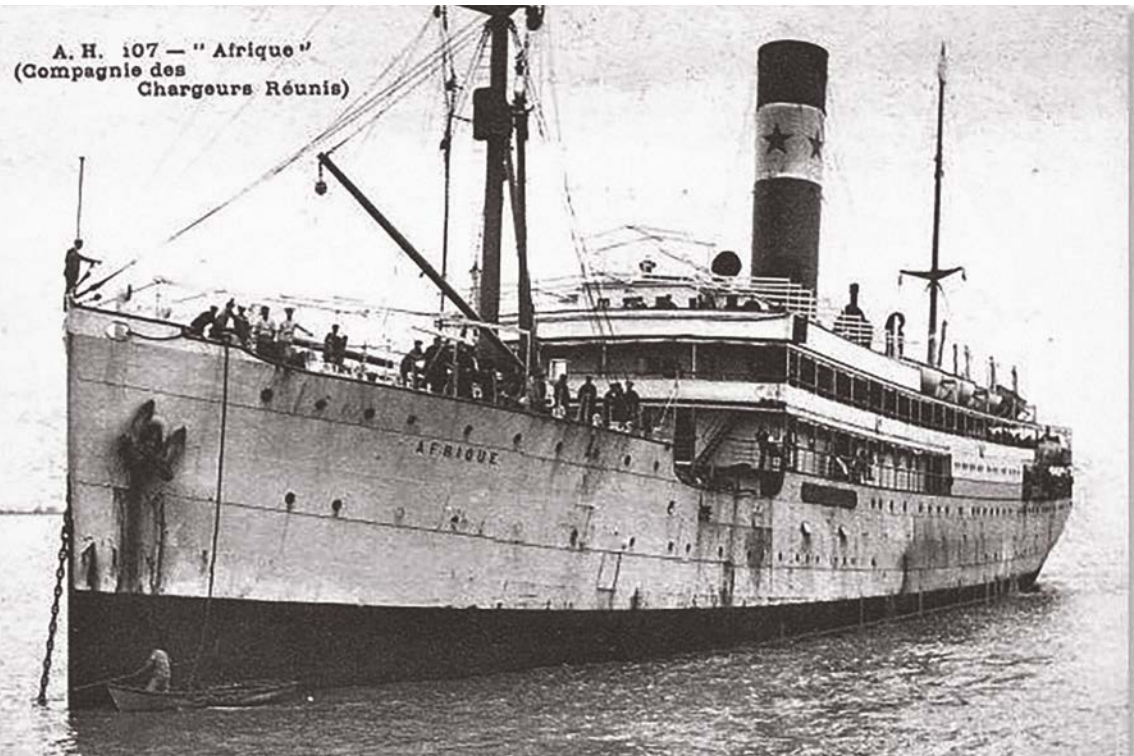
1872

1883

Als Syntax de loopplank oversteekt, terug naar de wal, ziet hij op de kade bekende gezichten. Zo is daar Johannes Kojo, die door iedereen Kodjo genoemd wordt. De jongen is hooguit een jaar of dertien. Hij wordt door zijn moeder uitgezwaaid. Waarom ze haar zoon op avontuur stuurt? Syntax begrijpt het wel. Ze heeft veel monden te voeden. Ze hoopt dat de jongen terug zal komen met wat levenservaring én met wat geld. Hollands geld. Een belofte van een betere toekomst.

HEDEN

‘Kodjo,’ roept de moeder haar zoon toe, ‘je kunt niet

Stoomschip Afrique

alle mensen vertrouwen. Let goed op. Kijk om je heen. Zorg dat je geen moeilijkheden krijgt. Kom veilig terug.'

'Ja, mama,' roept Kodjo terug. 'Met een koffer vol geld.'

Dan richt ze plotseling het woord tot Syntax: 'Kunt u niet een oogje op mijn jongen houden, meneer Bosselman?'

Syntax knikt. Natuurlijk zal hij zich over de jongen ontfermen.

En kijk, daar is ook Jacqueline Ricket, de goedgebekte fruitverkoopster. Wie kent haar niet? Ze heeft haar doch-

1590

1595

1602

1607

1621

1637

1644

1652

1667

1743

1795

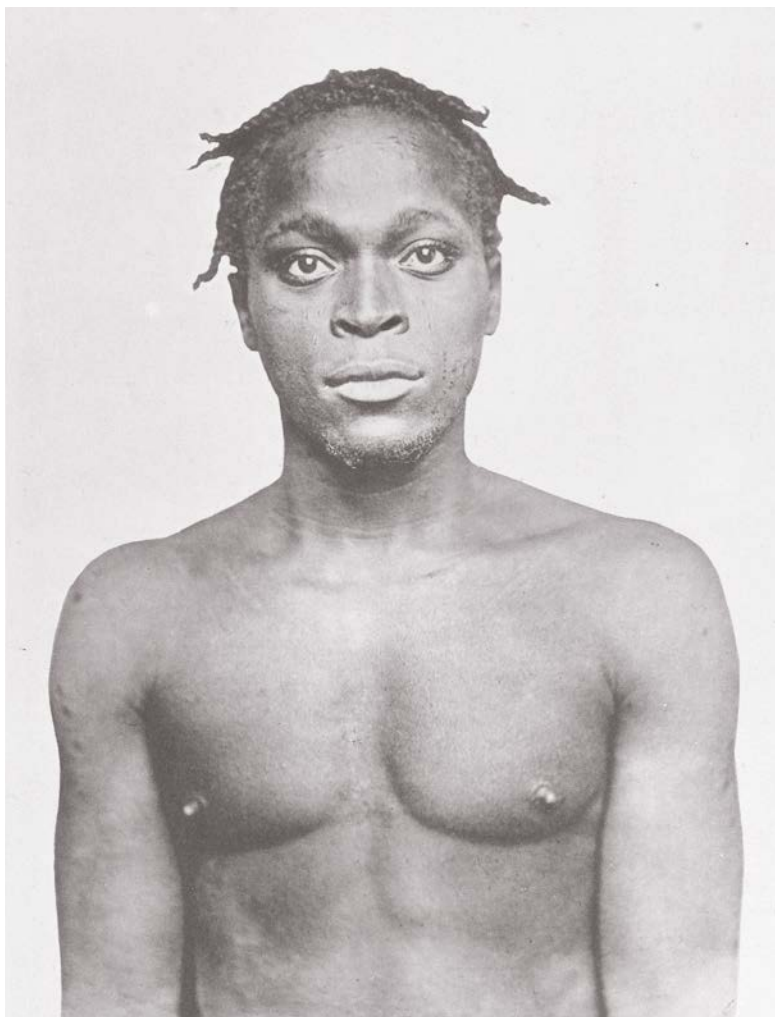
1837

1863

1872

1883

HEDEN

Kwamina uit Sarakreek was een van de landgenoten van Syntax die de reis naar Amsterdam maakte

tertje Lina van drie op de arm. Syntax helpt haar met het aan boord brengen van haar bagage.

Daarna steken alle mannen – ondertussen zijn ook Richard Mazer en Kwamina, een jonge Saramacaner uit